

KOKOELMAPOLIITTINEN OHJELMA

ÄÄNEKOSKEN KAUPUNKI
KULTTUURIHISTORIALLINEN MUSEO

Äänekoski
2025

1. Yleistä	3
2. Kokoelmien synty ja nykytila	4
2.1. Kokoelmien synty	4
2.2. Kokoelmien sisältö	4
2.3. Kokoelmien nykytila	6
3. Kokoelmien hallinta	8
3.1. Kokoelmiin otto	8
3.1.1. Yleiset periaatteet	8
3.1.2. Aineiston vastaanotto	9
3.2. Kokoelmien hoito	10
3.3. Aineiston poistaminen kokoelmista	11
4. Kokoelmien saavutettavuus ja käyttö	12

1. Yleistä

Äänekosken museo on museolain (314/2019) 3 §:n mukainen valtionosuuden piirissä oleva ammatillinen museo. Valtionosuuden myöntämisen yhtenä edellytyksenä on, että museolla on kokoelmapoliittinen ohjelma. Sen tehtävänä on ohjata museon kokoelmatyötä sekä perustella toiminnan linjauksia museon sidosryhmille, kuten lahjoittajille, tutkijoille, alueen muille museotoimijoille sekä kunnallisille päättäjille. Äänekosken museo jakautuu Äänekosken kulttuurihistorialliseen museoon (entinen kaupunginmuseo) ja Äänekosken taidemuseoon. Tämä kokoelmapoliittinen ohjelma ohjaa Äänekosken kulttuurihistoriallisen museon toimintaa.

Äänekosken kulttuurihistoriallisen museon tehtävänä on vaalia paikallista henkistä ja aineellista kulttuuriperintöä, kasvattaa äänekoskelaisten kotipaikkatietoisuutta ja esitellä kotiseudun historiaa. Museon toiminta mahdollistaa asukkaille juurtumisen paikkakunnalle, auttaa heitä tiedostamaan paikkakunnan historiallista ja kulttuurista kehitystä sekä ymmärtämään kotiseudun erityispiirteitä ja näin lisätä osallisuutta kaupunkilaisten muodostamassa yhteisössä.

Tehtävän toteuttamiseksi museo kerää ja säilyttää Äänekosken historiaan liittyviä aineistoja kuten esineitä, valokuvia ja yksityisluonteista asiakirja-aineistoa. Äänekosken kulttuurihistoriallisen museon kokoelmapoliittisessa ohjelmassa kuvataan, miten kokoelmien hoito järjestetään. Ohjelmaan on kirjattu menettelytavat, jotka ohjaavat käytännön työskentelyä ja määrittelevät kokoelmanhallintaan liittyvät periaatteet. Ohjelmassa myös määritetään kokoelman sisällölliset painopisteet ja kartuttamisen periaatteet.

2. Kokoelmien synty ja nykytila

2.1. Kokoelmien synty

Äänekosken kaupungin museotoiminta käynnistyi 28.10.1982, kun kaupunginvaltuusto päätti juhlakokouksessaan Äänekosken entisen kunnantalon Kuntalan kunnostamisesta kulttuurihistoriallisen museon perusnäyttelytilaksi. Museohanketta varten perustettiin vuoden 1983 alussa museotoimikunta, jonka tehtäväksi tuli perusnäyttelytilan suunnittelu ja hankkeen kokonaistoteutus. Museon ensimmäinen näyttely avattiin toukokuussa 1984.

Museosta luotiin kaupunkimuseo, joka haluttiin kokoelmien ja näyttelytoiminnan osalta erottaa perinteisistä maaseudun paikallismuseoista. Museo on alkuperäisen toimintalinjauksen mukaisesti hankkinut kokoelmiinsa aineistoa, joka liittyy teollisuuteen, maatalouteen, käsityöläisammatteihin, liikenteeseen, seurakuntaan, kunnalliselämään,

palveluihin, sivistyselämään, koululaitokseen, yhdistys- ja harrastustoimintaan sekä äänekoskelaiseen elämäntapaan, asumiseen, ruokatalouteen ja pukeutumiseen.

2.2. Kokoelmien sisältö

Äänekosken kulttuurihistoriallisen museon esinekokoelman aktiivisin kartuntavaihe oli 1980-luvulla. Toiminnan alkuvuosina oli tarpeen koota nopeasti museon peruskokoelma, joka loi pohjan näyttelytoiminnan aloittamiselle. Alkuaan kokoelmaa kartutettiin lähes kaikella esineelliseen kulttuuriperintöön liittyvällä esineistöllä, mutta vuosien mittaan kartuttamista pystyttiin suuntaamaan paremmin museon ilmiöllisesti rajatun valikoivan tallennustoiminnan mukaisesti. Vuonna 2007 kokoelmat inventoitiin museopoliittisen ohjelman laatimisen

yhteydessä. Tällöin kokoelmissa oli 3753 luetteloitua esinettä ja noin 300 luetteloiमतonta, lähinnä 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa kokoelmaan saatua esinelahjoitusta.

Museon esinekokoelma kertoo Äänekosken talonpoikauskulttuurin ilmiöistä 1800-luvun lopulta 1950-luvulle asti. Myös alueellisesti esineistö edustaa varsin hyvin alueen eri kyläkuntien omavaraistalouden elinkeinoja. Muu esineistö on suurelta osin tyypillistä teollisuusyhteisön työväestön arkielämään kuulunutta esineistöä, sisältäen astioita,

huonekaluja, sisustustekstiilejä, vaatteita tms. Oman osansa kokoelmassa muodostavat eri palveluelinkeinoihin liittyvät esineet, jotka ovat kuuluneet suutareiden, räätäleiden, silittäjien, partureiden, kauppiaiden, apteekkareiden tms. työvälineisiin. Ennen Metsä-Serlan tehdasmuseon perustamista Äänekoskelle koottiin kaupunginmuseon kokoelmaan myös paikallisen metsäteollisuuden historiasta kertovaa esineistöä sekä raakapuun uittotoimintaan kuuluneita työvälineitä. Kokoelmassa on mukana myös muiden yhteiskuntaryhmien kuin työväestön elämänmenoon liittyvää aineistoa, mutta kuitenkin vähemmässä määrin.

Vuonna 2007 museon valokuvakokoelman rungon muodostavat noin 13800 paperikuvaa ja 1248 diakuvaa, jotka kertovat äänekoskelaisten arjesta ja juhlista. Näiden lisäksi kokoelmiin kuuluu äänekoskelaisen valokuvaamo Kuvalinnan ehkä noin 100000 kuvan negatiivikokoelma vuosilta 1969-92, josta on luetteloitu 764 filmiä sisältäen 12676 yksittäistä kuvaa.

Valokuvakokoelma painottuu vahvasti rakennus- ja yleiskuviin, henkilökuviin, järjestö- ja yhdistystoimintakuviin, elinkeinotoimintaan liittyviin kuviin sekä teollisuuskuviin. Ajallisesti kuvia on aivan 1900-luvun alkupuolelta lähtien kuitenkin painottuen materiaaliin 1930-luvulta 1970-luvulle. Valtaosa kuvista sijoittuu Äänekosken taajama-alueelle sekä joillekin maaseudun kyläkunnille. Työväenperinteen taltioinnin yhteydessä on kuvakokoelmaan

koottu runsaasti kuvia näytelmä- ja harrastustoiminnasta sekä Äänekosken Huiman urheilutoiminnasta.

Museon arkistokokoelmassa oli vuonna 2007 yhteensä 2456 arkistoyksikköä. Laajimmat arkistokokonaisuudet ovat Äänekosken sosiaalidemokraattisen työväenyhdistyksen arkisto, Äänekosken paperiammattiosaston arkisto sekä urheiluseura Äänekosken Huiman arkisto. Arkistokokoelma sisältää myös muutamia henkilöarkistoja sekä edellisiä suppeampia yhdistys- ja järjestöarkistoja.

Äänekosken kulttuurihistoriallisessa museossa on myös useita arkistokokoelmiin rinnastettavia kokoelmia sekä kokoelmatietokantoja. 1980-luvun lopulla museolla toteutettiin pienoismallitutkimusprojekti, minkä tuloksena luotiin tiedosto taajama-alueen rakennuskannasta 1930-luvulla. Tietokanta sisältää 1374 rakennuskohtaista tietoa sekä 1570 valokuvan kokoelman. Museon vanhojen kirjojen kokoelma sisältää 838 luetteloitua nidettä. Kulttuurihistoriallisessa museossa on 120 nauhoitekokoelmaan kuuluvaa kela- ja kasettinauhaa, jotka sisältävät eri aikoina tehtyjä perinneaastatteluja. Haastattelujen pääteemoina ovat työväenperinne, karjalaiset siirtolaiset ja maatalous. Osa haastatteluista on litteroitu, ja kirjoitettu osa käsittää yhteensä 881 konekirjoitusliuskaa. Oman osansa museoiden tietokannoista muodostavat useat lehtileike- ja artikkelikokoelmatiedostot.

Kokoelman kartuttamisen erityisteemoiksi ovat vuosien mittaan muodostuneet paikallinen työväenperinne sen kaikissa ilmenemismuodoissaan, kaupunkirakenteen muutokset sekä Mikko Niskasen elämäntyö näyttelijänä ja elokuvaohjaajana.

2.3. Nykytila

Kulttuurihistoriallisen museon kokoelmat eivät ole merkittävässä määrin kasvaneet vuoden 2007 jälkeen. Uusia objekteja on otettu kokoelmiin täydentämään olemassa olevia kokoelmia. Viimeisten vuosien aikana kokoelmat ovat karttuneet ensisijaisesti Äänekosken kaupungin sisäisin siirtein sekä yksityisinä lahjoituksina ennen muuta suunnitteilla olevan uuden kulttuurihistoriallisen perusnäyttelyn tarpeet huomioiden. Esimerkiksi koulujen sulkemisten myötä rakennuksissa ollutta aineistoa on siirretty valikoiden museon

kokoelmiin. Uusi aineisto on mahdollisuuksien mukaan pyritty luetteloimaan pikaisesti. Arkistoaineistoa on kertynyt lähinnä toimintaansa lopettavilta äänekoskelaisilta yhdistyksiltä.

Vanha kokoelma on osin vaurioitunut aikaisempien varastonsiirtojen ja heikkojen säilytysolosuhteiden seurauksena. Vuonna 2015 tehdyn, kaupunginmuseon perusnäyttelyn sulkemisen seurauksena näyttelyssä olleet objektit ja samassa rakennuksessa sijainneet muut kokoelmat sijoitettiin väliaikaiseen varastoon. Kokoelmien siirto uusiin kokoelmatiloihin on saatu suoritettua loppuun vuoden 2024 aikana ja objektien inventointi ja täydennysluettelointi on parhaillaan käynnissä. Inventointia vaikeuttaa vuoden 2015 tehdyn perusnäyttelyn sulkemisen ja aineiston siirron myötä katkenneet yhteydet luetteloimattomien lahjoitettujen esineiden ja lahjoitusasiakirjojen välillä. Vuonna 2007 arvioitiin, että museolla oli noin kolmesataa luetteloimatonta lahjoitusta odottamassa käsittelyä eikä tilanne ole siitä suuresti muuttunut.

Vuoden 2025 alussa kokoelmiin kuuluu 43 643 luetteloitua museo-objektia, jotka voivat olla muun muassa esineitä, arkistoaineistoa, valokuvia tai kirjoja. Näistä esineitä on luetteloitu noin 3 902 yksikköä, tutkimuksena 11 972 nimikettä, arkistoaineistona 3 481 yksikköä, valokuvia 23 718 yksikköä, kirjoja 554 ja av-aineistoa 14. Luetteloimatonta aineistoa arvioidaan olevan huomattavasti enemmän,

esimerkiksi luetteloimattomia valokuvia on noin 90 000 kappaletta. Myös esinekokoelma sisältää runsaasti luettelointia odottavaa aineistoa.

3. Kokoelmien hallinta

3.1. Kokoelmiin otto

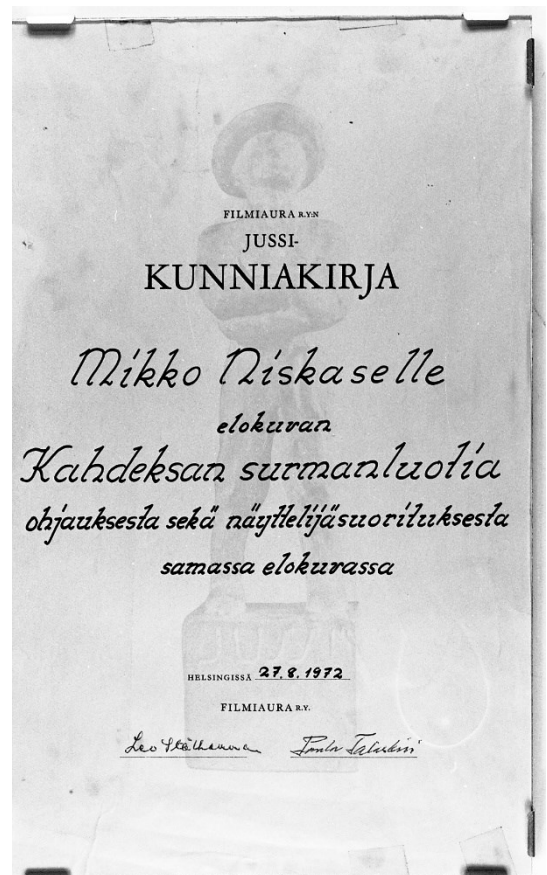
3.1.1 Yleiset periaatteet

Äänekosken kaupungin kulttuurihistoriallisen museon kartunapolitiikkaa ohjaavat lainsäädännöstä johtuvat ohjeet ja eettiset periaatteet sekä valtakunnallinen, maakunnallinen ja paikallinen tallennustyönjako. Kokoelmiin tallennetaan pääsääntöisesti lahjoituksina tai valikoiden kaupungin sisäisinä siirtoina saatuja Äänekosken kaupungin alueen historiaan liittyviä esineitä, valokuvia ja arkistoaineistoa. Kartuntaa ohjaavia teemoja ei ole syytä tätä tarkemmin määritellä ennen kuin nykyinen kokoelmien inventointi saadaan loppuun ja nähdään kokoelmien täydennystarpeet.

Äänekosken kulttuurihistoriallinen museo osallistuu valtakunnalliseen tallennustyönjakoon museoiden tallennus- ja kokoelmayhteistyöverkosto TAKO ry:n kautta. Tässä yhteydessä on sovittu, että museo kerää äänekoskelaislähtöisen elokuvaohjaaja Mikko Niskasen elämään ja tuotantoon liittyvään aineistoa koko maasta.

Äänekosken kulttuurihistoriallinen museo tekee tallennusyhteistyötä myös maakunnallisten ja alueellisten museotoimijoiden kanssa. Alueellisena vastuumuseona toimiva Keski-Suomen museo on vastuussa maakunnallisen tallennustyönjaon kehittämisestä ja paikallisella tasolla lahjoituksia vastaanotettaessa otetaan huomioon Konginkankaan kotiseutuyhdistys Kömin Killan ja Vanhan

Äänekosken kotiseutuyhdistyksen kokoelmien sisällöt. Tallennusvastuita jakamalla

estetään se, että maakuntaan ja kunnan alueelle muodostuu useita kokoelmaprofiililtaan samankaltaista museota.

Esineen tai valokuvan kokoelmiin liittämisen kriteereinä ovat yleisyys, tyypillisuus, merkittävyys, alueellisuus, kunto ja kontekstitiedot. Mitä enemmän tallennettavasta aineistosta on taustatietoa, sitä arvokkaampia ne ovat kokoelman kannalta. Tallentaminen tulee suorittaa siten, että kokoelman aineistoa pystytään perustellusti käyttämään tutkimus- opetus- tai näyttelytoiminnassa. Päätös materiaalin liittamisestä kokoelmaan tehdään aina tapauskohtaisesti em. peruskriteereiden perusteella. Kokoelmassa jo olevia esineitä tai valokuvia ei oteta vastaan kuin poikkeustapauksissa, ja erikoisuuksien liittäminen kokoelmaan on aina harkittava erityisen tarkoin. Äänekosken museoihin ei oteta vastaan aineistoa, joka selkeästi kuuluu paremmin johonkin toiseen museoon.

3.1.2. Aineiston vastaanotto

Äänekosken kulttuurihistorialliseen museoon otetaan aineistoa vastaan ensisijaisesti kaupungin sisäisinä siirtoina ja lahjoituksina. Kokoelmiin otetaan vastaan talletuksia eli deponointeja vain poikkeustapauksissa. Vastaanotettavien esineiden tulee olla hyväkuntoisia eivätkä ne saa aiheuttaa vaaraa olemassa oleville kokoelmille. Valokuvakokoelmia kartutetaan filmeinä, vedoksina ja digitaalisina kuvatiedostoina. Äänekosken kulttuurihistoriallinen museo ei varsinaisesti kerää arkistoaineistoa, suurempiin lahjoituseriin kuuluva arkistoaineisto kuitenkin otetaan vastaan. Valikoiden otetaan vastaan myös Äänekosken alueella toimivien ja toimineiden yhdistysten aineistoja. Näiden osalta arkistomateriaali tulee olla järjestettynä yhdistyksen arkistonmuodostussuunnitelman mukaisesti.

Aineiston luovuttajan kanssa tehdään kirjallinen sopimus. Sopimuksessa määritellään hankintaerässä tulevat esineet/valokuvat/muut aineistot sekä selvitetään tekijän- ja käyttöoikeudet ja niiden mahdolliset rajoitukset. Mikäli aineiston luovuttaja esittää ehtoja luovutukselle, lahjoitusta ei oteta vastaan. Sopimus tehdään kahtena kappaleena, joista toinen jää museolle ja toinen luovuttajalle. Muusta Äänekosken kaupungin yksiköstä siirtyvästä erästä ei tehdä erillistä sopimusta.

Kullakin yksittäisellä sopimuksella vastaanotettu aineisto muodostaa yhden hankintaerän. Hankintaerä numeroidaan kokoelmatietokannasta saatavan tunnuksen mukaan ja hankintaerät lisätään kokoelmatietokantaan viivytyksettä.

Vastaanotettu aineisto asetetaan odottamaan luettelointia väliaikaista säilytystä varten varattuun tilaan. Samassa yhteydessä huolehditaan siitä, ettei saatu aineisto aiheuta vaaraa muulle kokoelmalle. Vaaraa aiheuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi kokoelmia tuhoavat hyönteiset ja vaaralliset kemikaalit.

Luettelointi tehdään Museoviraston ja aluevastuumuseon luettelointiohjeistuksen mukaisesti ja luetteloitu aineisto sijoitetaan pitkäaikaissäilytykseen tarkoitettuun tilaan. Sijaintitiedot kirjataan kokoelmatietokantaan. Luetteloinnin yhteydessä aineisto digitoidaan joko kuvaamalla tai skannaamalla.

3.2. Kokoelmien hoito

Museon aineistot säilytetään asianmukaisissa kokoelmatiloissa puhdistettuna, suojattuina ja luetteloituna. Kokoelmatilojen puhtaudesta huolehditaan tarvittavin menetelmin huomioiden aineiston ja työntekijöiden turvallisuus.

Kokoelmien turvallisuuden varmistamiseksi kokoelmatiloja tarkkailaan ennalta ehkäisyyn sopivin menetelmin kuten hyönteisansojen avulla. Tilojen sijainneista ei anneta tarkkoja tietoja julkisuuteen ja pääsyä tiloihin rajoitetaan ja valvotaan. Erilaiset kokoelmia uhkaavat riskit kartoitetaan ja varaudutaan ongelmien ennaltaehkäisevään torjuntaan. Äkillisten vahinkojen, kuten vesivahinkojen, havaitsemista edistetään säännöllisin tarkkailukäynnein.

Samalla seurataan tilojen kuntoa ja puhtautta. Tarvittaessa ryhdytään toimiin kokoelmien suojaamiseksi.

3.3. Aineiston poistaminen kokoelmista

Tarve poistaa aineistoa kokoelmista saattaa nousta esiin monista syistä. Esimerkiksi museo-objekti, oli se esine, valokuva tai muu, voi olla sellaisessa kunnossa, ettei sitä voi voida konservoinnilla pelastaa tai se vaarantaa kokoelmien turvallisuuden. Objekti saattaa myös sopia paremmin jonkin toisen museon kokoelmiin. Toisinaan objektista puuttuvat kontekstitiedot, jolloin sitä ei voi käyttää historiallisena lähteenä tai näyttelyesineenä. Myös objektin säilytyskustannukset voivat nousta syyksi luopua objektista. Kun jostakin objektista on useampi kuin yksi kappale, niin voi olla järkevää luopua kaksoiskappaleista tilan säästämiseksi.

Kokoelmapoistot antavat myös mahdollisuuden selkeyttää museon kokoelmaidentiteettiä. Äänekosken kulttuurihistoriallinen museo keskittyy paikallisen esine-, valokuva- ja arkistoaineiston säilyttämiseen. Paikkakuntaan liittymätön aineisto voi löytää paremmin paikkansa jossakin muussa yhteydessä. Mikäli kokoelmia halutaan selkeyttää jollakin muulla perusteella, myös tällöin kokoelmapoistoilla voidaan hallita säilytettävän aineiston laatua ja määrää.

Poistoja tehdessä noudatetaan seuraavia poistomenetelmiä: a) objekti siirretään rekvisiittai tai opetuskokoelmaan, b) objekti lahjoitetaan toisen ammatillisesti hoidetun museon kokoelmiin, c) objekti palautetaan lahjoittajalle, d) objekti myydään tai lahjoitetaan tai e) objekti tuhoetaan museoeettisten periaatteiden mukaisesti.

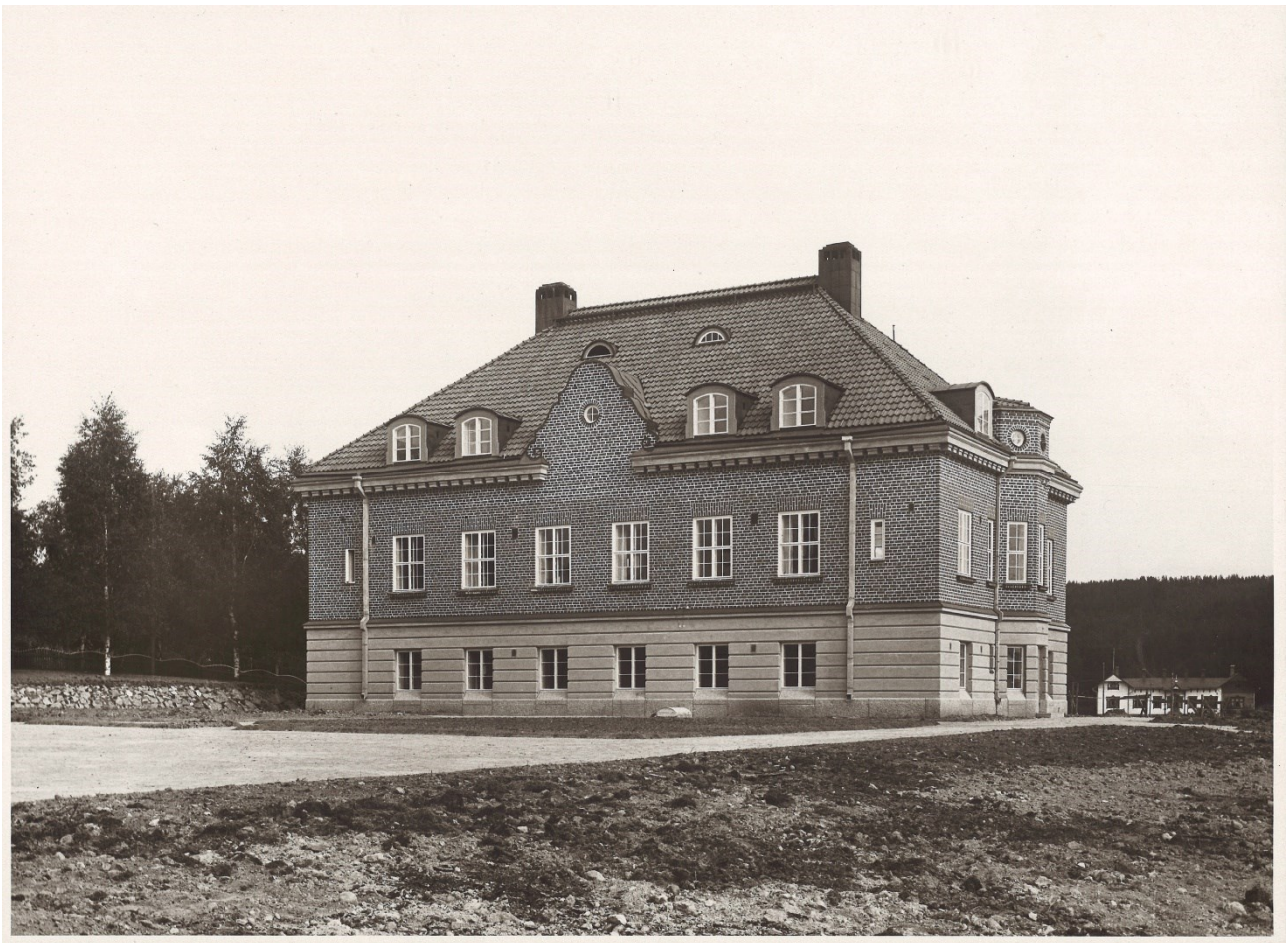
Luetteloitujen objektien poistosta tehdään perusteltu poistopäätös kokoelmanhallintajärjestelmään. Esineen siirtyessä toisen osapuolen hallintaan, siitä tehdään erillinen sopimus. Luetteloimaton objekti voidaan poistaa ilman em. poistopäätöstä.

Poistopäätöksen tekee museonjohtaja joko museoamanuenssin aloitteesta tai ollessaan itse aloitteentekijä keskustellen muun museohenkilöstön kanssa. Mikäli kyseessä on

erityisen arvokas esine, niin poistopäätöksen tekee museonjohtajan esihenkilö tämän esittelystä.

4. Kokoelmien saavutettavuus ja käyttö

Museolain 5 §:n mukaan valtionapua saavan museon kokoelmien on oltava museon käyttäjien saavutettavissa. Tämä voidaan toteuttaa mm. seuraavilla tavoilla: kokoelmien saattaminen yleisön saataville sähköisin keinoin, oman näyttelytoiminnan avulla, esinelainoina muihin museoihin ja muille näytteilleasettajille sekä tutkimuksen avulla.

Näissä kaikissa pohjana on kokoelmapoliittisen ohjelman mukainen kokoelmien hoito ja kartuttaminen sekä objektien huolellinen luettelointi ja kunnossapito. Näillä keinoilla luodaan pohja museoon kerätyn aineiston jatkokäytölle.